

Sygn. akt III USK 569/21

POSTANOWIENIE

Dnia 12 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania M. B.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o odstąpienie od zobowiązania do zwrotu nienależnie pobranej renty rolniczej,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12
października 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego we
Wrocławiu

z dnia 20 maja 2021 r., sygn. akt III AUa 1639/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 20 maja 2021 r. oddalił apelację pozwanego Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego od wyroku Sądu Okręgowego w Legnicy z 1 czerwca 2020 r., który zmienił decyzję pozwanego z 10 października 2019 r. i ustalił, iż wnioskodawczyni M. B. nie ma obowiązku zwrotu pobranego świadczenia za okres od 1 października 2016 r. do 30 kwietnia 2019 r. w kwocie 14.947,77 zł. Decyzja dotycząca nienależnie pobranej części uzupełniającej renty rolniczej wynikała z braku poinformowania pozwanego przez wnioskodawczynię o rozwodzie z mężem. Wnioskodawczyni zarzuciła, że nie była prawidłowo pouczona o braku prawa do pobierania renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy w okresie od 1 października 2016 r. do 30 kwietnia 2019 r. z powodu orzeczonego rozwodu.

Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zmiany decyzji pozwanego stwierdził, iż pouczenie dołączone do decyzji Prezesa KRUS z 2 września 2015 r., z 30 września 2016 r. oraz z 20 października 2017 r. nie daje osobie nie będącej specjalistą w dziedzinie ubezpieczeń społecznych lub prawa jasnej informacji, że w przypadku rozwodu świadczenie w postaci części uzupełniającej renty rolniczej z tytułu niezdolności do pracy nie przysługuje. Punkt 5 ust. 1 pouczenia wskazuje, że część uzupełniająca emerytury/renty rolniczej podlega zawieszeniu w całości, m.in. gdy małżonek emeryta lub rencisty, z którym prowadzi działalność rolniczą zostanie wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników. Osobie niemającej profesjonalnego kontaktu z ubezpieczeniami społecznymi lub szerzej z prawem trudno jest w ocenie Sądu wywnioskować z tej informacji, że okoliczność taka następuje w przypadku rozwodu z osobą podlegającą ubezpieczeniu społecznemu rolników. W punkcie VI wskazano sytuacje, w których wnioskodawczyni zobowiązana była w terminie 14 dni powiadomić jednostkę organizacyjną Kasy w celu ustalenia, czy nie zachodzą okoliczności powodujące zawieszenie renty lub zmniejszenie jej wysokości. Wśród wskazanych okoliczności nie ma ustania małżeństwa z osobą podlegającą ubezpieczeniu społecznemu rolników. W ocenie Sądu pouczenie dla wnioskodawczyni powinno zawierać klarowną, czytelną informację, że ustanie małżeństwa z osobą podlegającą ubezpieczeniu społecznemu rolników powoduje zawieszenie wypłaty części uzupełniającej renty rolniczej. Takiej informacji nie było, a zatem uznać należy, że wnioskodawczyni nie była pouczona o braku prawa do pobierania świadczenia w postaci części uzupełniającej renty rolniczej w spornym okresie, co powoduje brak spełnienia warunków do obowiązanego zwrotu świadczenia w myśl art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wnioskodawczyni nie miała świadomości, że świadczenie nie jest jej należne i nie przyjęła go w złej wierze.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu oddalenia apelacji pozwanego wskazał, że gdyby istniały podstawy do zawieszenia wypłaty świadczenia, to obowiązek wnioskodawczyni co do zwrotu pobranych przez nią świadczeń uzależniony był od oceny, czy została ona pouczona o braku prawa do ich pobierania, a w konsekwencji czy miała świadomość o nienależnym charakterze otrzymanego

świadczenia rentowego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, ubezpieczona nie została pouczona o obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia związanego z ustaniem małżeństwa, przez co nie można byłoby przypisać jej świadomości oraz złej wiary w pobraniu świadczenia rentowego. W decyzji zawarte jest jedynie pouczenie, że wnioskodawczyni zobowiązana jest zawiadomić jednostkę organizacyjną KRUS wypłacającą rentę o okolicznościach mających wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość, a w razie zajścia okoliczności mających wpływ na wstrzymanie wypłaty świadczenia nie należy podejmować nieprzystługujących kwot. Wnioskodawczynię pouczono również, że część uzupełniająca renty rolniczej podlega zawieszeniu w całości, jeżeli emeryt lub rencista nie zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej, albo gdy małżonek rencisty, z którym prowadzi działalność rolniczą, zostanie wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników. Takie informacje są jednak niewystarczające do przyjęcia, że ustanie małżeństwa jest równoznaczne z nienależnie pobranym świadczeniem, podlegającym zwrotowi na rzecz organu rentowego. Wnioskodawczyni zatem zapoznając się z treścią decyzji nie miała wiedzy, że pobrane przez nią świadczenie jest nienależne z uwagi na ustanie małżeństwa i że będzie zobowiązana zwrócić KRUS wypłaconego jej świadczenia rentowego. Z tych względów niezasadne i wręcz niezrozumiałe są zarzuty organu rentowego, że sam rozwód i jego majątkowe następstwa wymagają zapoznania się z „odpowiednimi przepisami kształtującymi świadomość, a udział w procedurze rozwodowej sądu z pewnością pogłębia stan świadomości o określonych prawach i obowiązkach”. Z faktu uczestnictwa w postępowaniu rozwodowym nie można wywodzić, że strona tego postępowania ma wiedzę z zakresu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, okolicznościach powodujących zawieszenie wypłaty świadczeń, a tym bardziej o jakich faktach jest obowiązana informować organ rentowy, jeśli nie została o tym prawidłowo pouczona.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany wskazał *„na wystąpienie zagadnienia prawnego i potrzebę wyjaśnienia prawnej wątpliwości obejmującej zależność pomiędzy obowiązkiem/brakiem obowiązku zwrotu emerytury lub renty a zmianą małżeńskiego statusu na tle art. 28 ust. 3 i ust. 4, a w szczególności ust. 11 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników /co do zasady i*

ewentualnej daty zawieszenia świadczenia/, w aspekcie posiadanej świadomości. Jednoznacznej wykładni wymaga też kwestia pierwszeństwa stosowania przepisów regulujących zwrot świadczenia w sytuacji podania przez osobę uprawnioną nieprawdziwych/niepełnych informacji mających wpływ na przysługujące prawo, zwłaszcza bez ich poparcia stosownymi dowodami". W uzasadnieniu wniosku podał m.in., iż z treści przepisu art. 28 ust. 11 ustawy jednoznacznie wynika, że wyłącznie małżeński status świadczeniobiorcy wyłącza zawieszenie. Przepis ten powinien mieć decydujące znaczenie ze względu na zastrzeżenie zawarte w ust. 3 art. 28 ustawy (...). W tej sytuacji przepisy art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach rentach z FUS powinny mieć pierwszeństwo nad uregulowaniami punktów nr 1.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przysądu i dlatego nie został uwzględniony.

Postępowanie kasacyjne nie jest kolejną (powszechną) instancją, gdyż skargę kasacyjną wnosi się od prawomocnego wyroku, co tłumaczy wymagania stawiane podstawom przysądu.

Na etapie przysądu nie rozpoznaje się podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 k.p.c.), gdyż stanowią odrębną część skargi i podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu jej do rozpoznania. Nie zastępują zatem podstawy przysądu ani jej uzasadnienia.

Treść wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania budzi wątpliwości w kwestii, czy skarżący odwołuje się do pierwszej czy do drugiej podstawy przysądu. Wniosek nie wskazuje jednoznacznie na regulację z art. 398⁹ § 1 pkt 1 albo art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Są to odrębne funkcjonalnie i przedmiotowo podstawy przysądu. Ustawodawca wyraźnie je odróżnia. Obie mają charakter uniwersalny, jednak przedmiotem pierwszej jest istotne zagadnienie prawne, natomiast przedmiotem zainteresowania drugiej jest kwalifikowana potrzeba wykładni przepisów wynikająca z poważnych wątpliwości w wykładni lub rozbieżności w orzecznictwie.

Treść wniosku uprawnia stwierdzenie, że skarżący jedynie ogólnie odwołuje się do zagadnienia prawnego (które ma być istotne) jako przesłanki przedsądu, gdyż takie zagadnienie nie zostało sformułowane. Co też nie byłoby wystarczające, gdyż od skarżącego wymaga się samodzielnego wykazania problemu prawnego o właściwej mu randze (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.). Negatywna ocena odnosi się też do drugiej podstawy przedsądu, gdyż wniosek nie wykazuje kwalifikowanej potrzeby wykładni przepisów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Przeciwnie z treści uzasadnienia wniosku wynika, że znaczenie przepisów jest dla skarżącego jednoznacznie. Uprawnia to stwierdzenie, że nie spełniają się podstawy przedsądu, gdyż skarżący nie wykazuje, że wniosek wykracza poza zwykłą wykładnię prawa. Funkcje pierwszej i drugiej podstawy przedsądu nie mogą być redukowane do wyrażania akceptacji dla wykładni prawa wskazywanej przez skarżącego we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. W przeciwnym razie postępowanie kasacyjne nie będzie miało granic.

Skarżący we wniosku w istocie domaga się kontroli zastosowania prawa w sprawie objętej skargą kasacyjną w ramach określonej wykładni. Jednak wówczas jest to domena szczególnej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., która jako jedyna podstawa przedsądu ma na uwadze indywidualny interes strony w przyjęciu jej skargi do rozpoznania. Decyduje wówczas oczywista zasadność skargi kasacyjnej. Wniosek nie podlega rozpoznaniu w tym aspekcie, gdyż skarżący nie odwołuje się do podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

[as]